

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ОБСЯГУ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ДОХОДІВ В УКРАЇНІ

Бойко А. О., к. е. н., доцент кафедри економічної кібернетики
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

З метою практичної реалізації даного етапу проведено дослідження динаміки за 2007-2018 рр. обсягів легалізації через державний бюджет, обсягів легалізації через місцеві бюджети та обсягів легалізації через реальний сектор економіки та фінансових посередників. Справедливо зазначити, що протягом 2007-2018 рр. не прослідковувалось жодних закономірностей щодо механізмів застосування схем легалізації кримінальних доходів. Так, для реального та фінансового секторів економіки найбільш критичними з точки зору обсягу легалізації кримінальних доходів є 2017 та 2018 рр., коли значення досліджуваного показника перевищило середньорічний показник майже в 44 рази. В свою чергу, досліджуючи державні фінанси зазначаємо, що через державний бюджет найбільший обсяг фінансових ресурсів було легалізовано в 2010 р та 2014 р. Через місцеві бюджети піком легалізації кримінальних доходів виступив період з 2009 р. по 2011 р. Це свідчить, про те, що злочинці використовують різні схеми легалізації кримінальних доходів та з кожним роком намагаються збільшити обсяг злочинних доходів.

Провели розрахунок індексу коригування, який саме й буде збільшувати фактичний обсяг легалізації кримінальних доходів виходячи з потенційно незафіксованих державними органами регулювання, нагляду та контролю обсягів небагальних кримінальних доходів. В якості складових цього індексу запропоновано обрати сім наступних показників.

Рівень тіньової економіки; Індекс контролю корупції; Індекс ефективності уряду; Індекс якості регулювання; Індекс політичної стабільності та відсутності насильства/тероризму; Індекс верховенства права; Індекс гласності й підзвітності.

Таким чином, справедливо зазначити, що індекс контролю корупції, індекс ефективності уряду, індекс якості регулювання, індекс політичної стабільності та відсутності насильства/тероризму, індекс верховенства права та індекс гласності й підзвітності це – показники, які в більшій, чи меншій мірі описують певні сторони прояву корупції. Для України, саме корупція та тіньова економіка є основними джерелами, які стимулюють процес легалізації кримінальних доходів. Саме корупція дозволяє злочинцям уникнути покарання та безперешкодно реалізовувати всі схеми легалізації кримінальних доходів.

Ключові слова: легалізація, кошти, дохід, тероризм, кримінальні доходи, економічна безпека, держава.

DOI: 10.21272/1817-9215.2018.4-11

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день світове співтовариство наголошує на необхідності подолання неформальної економіки як частини джерел «брудних» коштів та посилення заходів щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Слід зазначити, що переважна більшість тіньових капіталів формується за рахунок доходів від фінансових злочинів та інших злочинів, особливо у сферах зовнішньоекономічної діяльності, кредиту та фінансів, паливно-енергетичних комплексах, агропромисловому комплексі, на ринках металургійних та мінеральних ресурсів.

Тому логічно, що подолання цього явища в єдиній державній структурі - це не лише сила, а необхідне об'єднання інтелектуальних та організаційних зусиль багатьох державних установ, які можуть не лише виявити, а й зупинити незаконні фінансові операції, приховує злочинне походження коштів чи іншого майна.

Тому потреба в цьому дослідженні обумовлена, головним чином, значною суспільною небезпекою та загрозою для України, які становлять високу частку грошової складової у структурі загальної грошової маси, а отже, і злочинну здатність легалізувати свій незаконний грошовий дохід.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми тіньової економіки почали вивчатися зарубіжними економістами ще із середини минулого століття. Дослідженню проблеми ефективності протидії відмиванню коштів, дієвості законодавства і норм, що регулюють організацію та здійснення фінансового моніторингу в Україні, приділялась увага з боку таких науковців, як Л.М. Бабій [1], С.А. Буткевич [2], Н.М. Голованов [3], М.В. Колдовський

[5]. Питаннями різних аспектів подолання цього небезпечного для економіки держави явища займалися також відомі юристи, аналітики, економісти О.Є. Користін [6], В.Є. Перекислов [7], О.О. Чаричанський [10] та ін. Але слід зазначити, що особливості правової основи та механізму правового регулювання фінансового моніторингу в Україні досліджені ще не в повному обсязі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження особливостей оцінювання обсягу легалізації кримінальних доходів в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблему визначення обсягу легалізації кримінальних доходів за рівнем складності вирішення можливо порівняти з проблемою розрахунку рівня тіньової економіки. Справедливо зазначити, що для визначення рівня тіньової економіки існує значна кількість методологічних засад, а саме розрахунок рівня тіньової економіки за електричним методом; за кількістю працюючих у тіні; за методом незареєстрованої зайнятості; за монетарним методом; за методом збитковості підприємства [9]. В свою чергу, обсяг легалізації кримінальних доходів розраховується за фактичними даними. Тобто даний показник визначається за обсягом розкритих підрозділами фінансової розвідки схем легалізації кримінальних доходів. В свою чергу, реальний обсяг легалізації кримінальних доходів набагато більший за фактично встановлений. Таким чином, актуальності набуває розробка методології визначення обсягу легалізації кримінальних доходів, яка б враховувала як фактичні дані, так і невідомі складові даного процесу. Отже, перейдемо до практичної розробки методології виявлення обсягу легалізації кримінальних доходів, яка представлена у вигляді комплексного підходу, реалізація якого передбачає застосування інструментарію економіко-математичного моделювання в наступній послідовності:

По-перше, відбувається оцінювання фактично встановлених втрат від схем легалізації кримінальних доходів. В різних країнах даний обсяг можливо сформулювати на основі даних відповідних уповноважених органів по боротьбі з легалізацією кримінальних доходів, а також державних органів статистики. В Україні, цей показник сформовано на основі даних Державної аудиторської служби [4] та Держфінмоніторингу [8]. Так, результати діяльності Державної аудиторської служби дозволяють визначити два показника: обсягів легалізації через державний бюджет та обсягів легалізації через місцеві бюджети. В свою чергу, Держфінмоніторинг дозволяє встановити обсягів легалізації через реальний сектор економіки та фінансових посередників. Математична формалізація даного етапу відбувається на основі адитивної згортки даних трьох показників.

З метою практичної реалізації даного етапу проведемо за допомогою таблиці 1 формалізацію динаміки за 2007-2018 рр. обсягів легалізації через державний бюджет, обсягів легалізації через місцеві бюджети та обсягів легалізації через реальний сектор економіки та фінансових посередників.

На основі даних таблиці 1 справедливо зазначити, що протягом 2007-2018 рр. не прослідковувалось жодних закономірностей щодо механізмів застосування схем легалізації кримінальних доходів. Так, для реального та фінансового секторів економіки найбільш критичними з точки зору обсягу легалізації кримінальних доходів є 2017 та 2018 рр., коли значення досліджуваного показника перевищило середньорічний показник майже в 44 рази. В свою чергу, досліджуючи державні фінанси зазначимо, що через державний бюджет найбільший обсяг фінансових ресурсів було легалізовано в 2010 р та 2014 р. Через місцеві бюджети піком легалізації кримінальних доходів виступив період з 2009 р. по 2011 р. Це свідчить, про те, що злочинці використовують різні схеми легалізації кримінальних доходів та з кожним роком намагаються збільшити обсяг злочинних доходів.

Таблиця 1 – Інформаційна база оцінювання реального обсягу легалізації кримінальних доходів

Рік	Обсягів легалізації через реальний сектор економіки та фінансових посередників	Обсягів легалізації через державний бюджет	Обсягів легалізації через місцеві бюджети
2007	9745614	488524,77	554184,40
2008	12349333	1219706,32	515381,68
2009	11365557	1308422,72	992598,71
2010	14945389	7323744,68	1001618,04
2011	22702164	1109218,08	1228780,89
2012	29203021	1099530,16	524724,02
2013	4482439	737850,92	936838,66
2014	3961062	1546713,31	567682,87
2015	1113910	819552,20	730796,59
2016	11336889	709139,87	511510,85
2017	928802849	608922,82	510658,76

По-друге, необхідно провести розрахунок індексу коригування, який саме й буде збільшувати фактичний обсяг легалізації кримінальних доходів виходячи з потенційно незафіксованих державними органами регулювання, нагляду та контролю обсягів неблагальних кримінальних доходів. В якості складових цього індексу запропоновано обрати сім наступних показників.

Рівень тіньової економіки; Індекс контролю корупції; Індекс ефективності уряду; Індекс якості регулювання; Індекс політичної стабільності та відсутності насильства/тероризму; Індекс верховенства права; Індекс гласності й підзвітності,

Таким чином, справедливо зазначити, що індекс контролю корупції, індекс ефективності уряду, індекс якості регулювання, індекс політичної стабільності та відсутності насильства/тероризму, індекс верховенства права та індекс гласності й підзвітності це – показники, які в більшій, чи меншій мірі описують певні сторони прояву корупції. Для України, саме корупція та тіньова економіка є основними джерелами, які стимулюють процес легалізації кримінальних доходів. Саме корупція дозволяє злочинцям уникнути покарання та безперешкодно реалізовувати всі схеми легалізації кримінальних доходів.

Переходячи до математичної формалізації обчислення індексу коригування загального обсягу легалізації кримінальних доходів зауважимо, що її необхідно представити, як експоненту параметричної метрики Мінковського нормалізованих природним методом показників.

Даний етап є комплексним, саме тому виникає необхідність його покрокового опису:

Перший крок – формування інформаційної бази індексу коригування фактичного обсягу легалізації кримінальних доходів, представленої динамікою семи часових рядів: рівня тіньової економіки, контролю корупції, ефективності уряду, політичної стабільності та відсутності насильства/тероризму, якості регулювання, верховенства права, гласності й підзвітності (табл. 2).

Продовжуючи практичну реалізацію методології визначення обсягу легалізації кримінальних доходів в розрізі формування індексу коригування, розглянемо другий крок. Так, на ньому необхідно провести нормалізацію показників інформаційної бази індексу коригування за допомогою природного методу для показників-стимуляторів та методу Севіджа для показників-дестимуляторів. Доцільність застосування даного підходу до приведення вхідних показників до співставного вигляду обумовлена наступними причинами:

- наявність від'ємних значень вхідної інформаційної бази;

– необхідність приведення показників до безрозмірного порівнюваного між собою виду в інтервалі значень від нуля до одиниці.

Таблиця 2 – Інформаційна база індексу коригування реального обсягу легалізації кримінальних доходів

Рік	Контроль корупції	Ефективність уряду	Політична стабільність та відсутність насильства/тероризму	Якість регулювання	Верховенство права	Гласність й підзвітність	Тіньова економіка
2007	-0,80	-0,67	0,17	-0,43	-0,73	0,06	28,00
2008	-0,84	-0,72	0,04	-0,53	-0,68	0,09	34,00
2009	-1,04	-0,83	-0,30	-0,57	-0,76	0,06	39,00
2010	-1,03	-0,78	0,01	-0,52	-0,81	-0,08	38,00
2011	-1,05	-0,82	-0,07	-0,60	-0,82	-0,13	34,00
2012	-1,08	-0,58	-0,09	-0,60	-0,78	-0,28	34,00
2013	-1,13	-0,65	-0,78	-0,62	-0,80	-0,32	36,00
2014	-0,99	-0,41	-2,02	-0,63	-0,79	-0,14	43,00
2015	-0,98	-0,52	-1,96	-0,59	-0,81	-0,09	40,00
2016	-0,81	-0,57	-1,86	-0,43	-0,77	0,00	35,00
2017	-0,78	-0,46	-1,87	-0,32	-0,71	0,01	32,00

Таким чином, для показників-стимуляторів, а саме: до індексів контролю корупції, ефективності уряду, політичної стабільності та відсутності насильства/тероризму, якості регулювання, верховенства права, гласності й підзвітності застосуємо природню нормалізацію:

$$n_{it} = \frac{f_{it} - \min_t f_{it}}{\max_t f_{it} - \min_t f_{it}} \quad (1)$$

де f_{it} – фактичне значення i -го показника-складової індексу коригування за t -ий рік;

n_{it} – нормалізоване природнім методом значення i -го показника-складової індексу коригування за t -ий рік;

$\min_t f_{it}$ – мінімально можливе значення i -го показника-складової індексу коригування за досліджуваний часовий діапазон;

$\max_t f_{it}$ – максимально можливе значення i -го показника-складової індексу коригування за досліджуваний часовий діапазон.

Для показника-дестимулятора – рівень тіньової економіки, застосуємо формулу нормалізації Севіджа:

$$n_{it} = \frac{\max_t f_{ti} - f_{ti}}{\max_t f_{ti} - \min_t f_{ti}} \quad (2)$$

Розрахунки, проведені на основі застосування формули (1) та (2) систематизуємо в таблиці 3.

Сутність третього кроку полягає у визначенні вагових коефіцієнтів пріоритетності показників оцінювання індексу коригування обсягу легалізації кримінальних доходів. Оскільки робиться припущення щодо однакової пріоритетності розглянутих показників, відповідне w_i (ваговий коефіцієнт i -го показника-складової індексу коригування) приймає значення $1/7$.

Таблиця 3 – Нормалізовані значення показників оцінювання індексу коригування обсягу легалізації кримінальних доходів

Рік	Контроль корупції	Ефективність уряду	Політична стабільність та відсутність насильства/тероризму	Якість регулювання	Верховенство права	Гласність і підзвітність	Тіньова економіка
2007	0,96	0,40	1,00	0,48	0,67	0,93	1,00
2008	0,84	0,28	0,94	0,23	1,00	1,00	0,60
2009	0,27	0,00	0,78	0,14	0,44	0,92	0,27
2010	0,30	0,12	0,93	0,28	0,08	0,57	0,33
2011	0,23	0,02	0,89	0,06	0,00	0,45	0,60
2012	0,16	0,60	0,88	0,08	0,26	0,09	0,60
2013	0,00	0,45	0,57	0,01	0,10	0,00	0,47
2014	0,40	1,00	0,00	0,00	0,20	0,43	0,00
2015	0,44	0,74	0,03	0,08	0,04	0,56	0,20
2016	0,91	0,62	0,07	0,49	0,38	0,78	0,53
2017	1,00	0,89	0,07	0,75	0,78	0,81	0,73

На четвертому кроці відбуваються проміжні розрахунки, а саме обчислення параметричної метрики Мінковського в розрізі показників інформаційної бази індексу коригування фактичного обсягу легалізації кримінальних доходів:

$$M_{mt} = 1 - \sqrt{w_i \cdot \sum_{i=1}^7 (1 - n_t)^2} = 1 - \sqrt{w_i \cdot \sum_{i=1}^7 \left(1 - \frac{f_{it} - \min_t f_{it}}{\max_t f_{it} - \min_t f_{it}}\right)^2} \quad (3)$$

де M_{mt} – метрика Мінковського за t -ий рік;

w_i – ваговий коефіцієнт i -го показника-складової індексу коригування.

Застосування формули (3) передбачає розрахунок:

- 1) квадратів відхилень нормалізованих природнім методом показників інформаційної бази від одиничного значення (графи 1-7 таблиці 4);
- 2) суми розрахованих квадратів відхилень (графа 8 таблиці 4) як бази для подальшого обчислення параметричної метрики Мінковського (графа 1 таблиці 5).

Таблиця 4 – Проміжні розрахунки обчислення індексу коригування обсягу легалізації кримінальних доходів – квадратів відхилень нормалізованих природнім методом показників інформаційної бази від одиничного значення

Рік	Контроль корупції	Ефективність уряду	Політична стабільність та відсутність насильства/тероризму	Якість регулювання	Верховенство права	Гласність і підзвітність	Тіньова економіка	Сума
A	1	2	3	4	5	6	7	1+2+3+4+5+6+7
2007	0,00	0,36	0,00	0,27	0,11	0,00	0,00	0,75
2008	0,02	0,53	0,00	0,59	0,00	0,00	0,16	1,30
2009	0,54	1,00	0,05	0,73	0,32	0,01	0,54	3,18
2010	0,49	0,78	0,01	0,52	0,84	0,19	0,44	3,27
2011	0,59	0,95	0,01	0,88	1,00	0,30	0,16	3,89
2012	0,71	0,16	0,01	0,84	0,55	0,83	0,16	3,27
2013	1,00	0,31	0,19	0,98	0,80	1,00	0,28	4,56
2014	0,37	0,00	1,00	1,00	0,64	0,33	1,00	4,33
2015	0,32	0,07	0,95	0,84	0,93	0,19	0,64	3,93
2016	0,01	0,14	0,86	0,26	0,38	0,05	0,22	1,92
2017	0,00	0,01	0,87	0,06	0,05	0,04	0,07	1,10

На завершальному п'ятому кроці відбувається безпосередній розрахунок індексу корегування – експоненти параметричної метрики Мінковського в розрізі показників інформаційної бази індексу коригування фактичного обсягу легалізації кримінальних доходів (формула 4).

$$I_{kt} = \exp(M_{mt}) = \exp\left(1 - \sqrt{w_i \cdot \sum_{i=1}^7 (1 - n_t)^2}\right) \quad (4)$$

$$= \exp\left(1 - \sqrt{w_i \cdot \sum_{i=1}^7 \left(1 - \frac{f_{it} - \min_t f_{it}}{\max_t f_{it} - \min_t f_{it}}\right)^2}\right)$$

де I_{kt} – індекс корегування фактичного обсягу легалізації кримінальних доходів.

Результати розрахунків за формулою (4) представимо в таблиці 5 (графі 2).

Таблиця 5 – Динаміка метрики Мінковського та індексу корегування фактичного обсягу легалізації кримінальних доходів

Рік	Метрика Мінковського	Індекс корегування фактичного обсягу легалізації кримінальних доходів
А	1	2
2007	0,67	1,960275006
2008	0,57	1,766179903
2009	0,33	1,385018664
2010	0,32	1,372054102
2011	0,25	1,289611991
2012	0,32	1,372237918
2013	0,19	1,213107852
2014	0,21	1,237898848
2015	0,25	1,284987375
2016	0,48	1,610586896
2017	0,60	1,830284811

На третьому етапі розробки методології визначення обсягу легалізації кримінальних доходів відбувається визначення розрахункового обсягу легалізації кримінальних доходів шляхом застосування мультиплікативної моделі коригування фактичного обсягу на відповідний індекс коригування:

$$ML_t = (RL_t + SL_t + LL_t) \cdot I_{kt} \quad (5)$$

де ML_t – розрахунковий (реальний) обсяг легалізації кримінальних доходів за t-ий рік;

RL_t – обсягів легалізації кримінальних доходів через реальний сектор економіки та фінансових посередників;

SL_t – обсягів легалізації кримінальних доходів через державний бюджет;

LL_t – обсягів легалізації кримінальних доходів через місцеві бюджети.

I_{kt} – індекс корегування фактичного обсягу легалізації кримінальних доходів за t-ий рік.

Розрахунки, проведені на основі застосування формули (5) представимо у графі 1 таблиці 6.

Таблиця 6 – Динаміка фактичних та прогнозних значень розрахованого (фактичного) обсягу легалізації кримінальних доходів, млн грн

Рік	Загальний (розрахунковий) обсяг легалізації
2007	45227,14
2008	88113,79
2009	142029,07
2010	143170,21
2011	149257,81
2012	143164,91
2013	153201,87
2014	196709,65
2015	112439,82
2016	73785,10
2017	110420,94

На основі даних можна відзначити, що найменший за період аналізу рівень легалізації кримінальних доходів було зафіксовано у 2007 р., проте активізація деструктивних процесів у національній економіці (глобальна фінансова криза) створила передумови для посилення процесів легалізації кримінальних доходів на фоні загальної економічної нестабільності, що відобразилося у помірному зростанні рівня показника впродовж 2008–2009 рр. Отже, 2010–2013 рр. можна вважати періодом посткризової стабілізації і відповідно незначного коливання обсягів легалізації кримінальних доходів, тоді як активізація військово-політичного конфлікту в Україні знову активізувала інтенсифікацію процесів легалізації кримінальних доходів, у зв'язку з цим було зафіксовано пік обсягів легалізації кримінальних доходів у 2014 р. Таким чином, відповідність тренду волатильності розрахункового рівня легалізації кримінальних доходів реальним політичним та економічним процесам в Україні підтверджує адекватність розробленого підходу до його оцінювання.

ВИСНОВКИ

Відмивання грошей – складне економічне та правове явище без обмежень. Аналізуючи все вищесказане, можна сказати, що досвід зарубіжних країн у боротьбі з відмиванням грошей у банківській системі може бути застосований і на території нашої країни, однак необхідно враховувати специфіку фінансової системи України. Наше законодавство досі використовує систему змішаного типу, засновану на: зобов'язанні суб'єктів фінансового моніторингу призупиняти операції у разі підозри на терористичну діяльність відповідно до переліку осіб, пов'язаних з тероризмом, затверджених затвердженням органом; зобов'язання органів фінансового нагляду інформувати бенефіціара про фінансові операції, що підпадають під певні критерії, якщо їх сума перевищує певний поріг; зобов'язання суб'єктів фінансового моніторингу контролювати фінансові операції на власний розсуд за певними критеріями (незалежно від їх розміру) механізмами державного управління та повідомляти делеговану організацію, якщо є обґрунтовані сумніви щодо їх відмивання.

SUMMARY

For the purpose of practical implementation of this stage, the dynamics of legalization through the state budget, volumes of legalization through local budgets and volumes of legalization through the real sector of economy and financial intermediaries were conducted. It is fair to point out that during 2007-2018 no regularities were observed regarding the mechanisms of application of the schemes of criminal income legalization. Thus, in the real and financial sectors of the economy, the most critical in terms of the volume of criminal income legalization are 2017 and 2018, when the value of the studied indicator exceeded the average annual indicator by almost 44 times. In turn, when examining public finances, we can see that the largest amount of financial resources was legalized through the state budget in 2010 and 2014. Local budgets peaked from 2009 to 2011 through local budgets. This indicates that criminals use different schemes of criminal income legalization and try to increase criminal income every year.

They calculated a correction index, which would increase the actual volume of criminal proceeds legalization based on potentially unfinished government bodies regulating, supervising and controlling the volumes of non-criminal criminal proceeds. The following seven indicators are proposed as components of this index.

Level of shadow economy; corruption control index; government performance index. Regulation quality index; political stability and absence of violence / terrorism index; rule of law index; publicity and accountability index.

Thus, it is fair to point out that the corruption control index, the government performance index, the regulatory quality index, the political stability and no violence / terrorism index, the rule of law index and the publicity and accountability index are indicators that more or less describe certain parties manifestation of corruption. For Ukraine, it is corruption and the shadow economy that are the main sources that stimulate the process of criminal income legalization. It is corruption that allows criminals to avoid punishment and impede the implementation of all criminal income legalization schemes.

Keywords: legalization, means, income, terrorism, criminal incomes, economic security, the state.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій Л. М. Відмивання «брудних» коштів: історія виникнення поняття, нормативне визначення, його сутність і суспільна небезпека. *Фінансовий моніторинг*. 2012. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=1251>
2. Буткевич С. А. Досвід США щодо запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Учен. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В. І. Вернадського. Т. 21 (60). № 1. 2008. С. 68–74.
3. Голованов Н. М. Теневая экономика и легализация преступных доходов. СПб.: Издво «Питер», 2003. 304 с.
4. Звіт про результати діяльності Держаудитслужби та її територіальних органів. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/139479?fbclid=IwAR2Y9x4o5ak-PxWoHNkgEFUz0Z-pGzgU1fj3CKsWCGwdiZfAOTLLT-RZJc0>
5. Колдовський М. В. Світовий досвід боротьби з відмиванням грошей банківського сектора в сучасних умовах глобалізації фінансових ринків. *Європейський вектор економічного розвитку* : зб. наук. пр. № 1 (4). Дніпро : ДУЕП, 2008. С. 26–32.
6. Користін О. Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні : монографія. Київ : ДП «Друкарня МВС України», 2009. 336 с.
7. Перекислов В. Е. Угрозы экономической безопасности государства в официальных документах стратегического планирования. *Вестн. ИНЖЭКОНА*. 2010. № 7 (42). С. 59–67.
8. Річний звіт Держфінмоніторингу за 2007-2017 рр. URL: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=88&lang=uk
9. Тенденції тіньової економіки в Україні. *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України*. Київ. 27 С.
10. Чаричанський О. О. Предмет легалізації (відмивання) прибутків, одержаних незаконним шляхом. *Збірник наукових праць Харківського центру вивчення організованої злочинності*. Харків, 2002. Вип. 4. С. 214–224.